

TV-15

Štev. 13

XXVIII.

2. julija
1990

Cena: 10 din

YU ISSN 0353-4405

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Iz vsebine

Str. 2: »Možganski trust se pripravlja«

Str. 3: O pomiritvi in spravi

Str. 5: Za človeško pot do razumevanja

Str. 6: Filip Robar Dorin snema film o Rogu

Podeljene so bile letošnje plakete ZZB NOV Jugoslavije

Danes 2. julija ob deseti uri, podeljuje predsednik RO ZZB NOV Slovenije v dvorani ljubljanskega Magistrata letošnje plakete ZZB NOVJ, ki jih prejme 17 posameznikov, borčevskih organizacij in drugih organizacij ter podjetij in 7 plaket, ki jih prejmejo naši zamejci.

Plakete so prejele štiri skupnosti borcev: skupnost Četrte prekomorske brigade NOVJ, skupnost borcev Lackovega odreda, skupnost borcev Škofjeloškega odreda in skupnost borcev Pete SNOUB Simona Gregorčiča; od delovnih kolektivov sta prejela plaketi Riko iz Ribnice in Salonit iz Anhovega. Med

posamezniki pa: Kosta Bizjak iz Trzina, Tone Brus iz Gornje Radgone, Ivan Franko iz Škofje Loke, Ivan Jamnik iz Slovenj Gradca, Konrad Kajtna iz Zgornje Rečice, Rudi Kodrič iz Sežane, Avgust Končan iz Horjula, Dušan Rebolj iz Ljubljane, Franc Štok – tudi iz Ljubljane, Mato Utovič iz Maribora, Franc Verlič iz Ljubljane in Giorgio Marzi iz Milja, Mario Milič iz Zgonika, Angela Udovič iz Trsta, Marcello Minim-Sergio iz Turriaca pri Gorici, Pasquale Gujon z Matajurja v Slovenski Benečiji ter Ludvik Malle s Sel na Koroškem in dr. Borut Marjan Sturm iz Celovca.

Vsem nekdanjim udeležencem
NOB čestitamo ob dnevu borca

Zdaj je menda jasno že prav vsem, da se bo enajsti borčevski kongres odvijal prav v času velikih sprememb na številnih področjih našega življenja v državi Jugoslaviji. Uvajanje pluralizma na vseh ravneh, parlamentarne demokracije, uvajanje enakopravnosti lastnin, resnejše »gor jemanje« vprašanja načela samoodločbe narodov, vse to terja dogovarjanje na novih osnovah o tem, kako in v kakšnih pogojih bomo sooblikovali skupnost narodov Jugoslavije v prihodnje. Na novo vzpostavljen parlamentarizem sicer zbujajo upanje v kristalizacijo tistih smeri razvoja, ki bodo obubožano državo zavihte v nov razvojni zagon, hkrati pa povzročajo v teh začetnih korakih, tudi zaradi oživljanja v preteklosti potlačenih in zakritih čustev ozračje, ki nas bremeni – z različnimi intenzitetami naci-

ci vseh narodov in narodnosti, ki smo se v drugi svetovni vojni z ramo ob rami borili za osvoboditev Jugoslavije, še naprej zainteresirani za ohranjanje medsebojnih tovariških stikov, izmenjavo izkušenj in organiziranje določenih akcij širšega značaja na področju ohranjanja izročil narodnoosvobodilnega boja, zgodovinopisja in podobnih nalog. Se prav posebno bo potrebno usklajevanje in zastopanje borčevskih interesov pred pluralno sestavljenimi skupščinskimi in vladnimi organi pri urejanju zakonodaje in zagotavljanju sredstev za borčevsko zaščito. Ostajajo tudi naloge povezovanja in koordinacije na področju mednarodnega sodelovanja, čeprav se veliko te dejavnosti uresničuje že v republikah in na lokalni ravni. Za povezovalno in koordinacijsko vlogo naše organizacije na ravni Jugoslavi-

Pred borčevskim kongresom

onalizmov pa tudi z različnimi prijemmi različnih (levih in desnih) demagogij.

Tudi če bi v Sloveniji ne bilo prišlo tako hitro do uvajanja v večstrankarski sistem, bi, tako pač narakuje narava stvari, borčevska organizacija najbrž slejkoprej postala nestrankarska veteranska organizacija. V novih pogojih pa se je sama začela prilagajati potrebam še hitreje, kar pričakuje tudi od zveznega borčevskega združenja. Tako kot so se slovenski borci dogovorili, da ostajajo njihove specifične naloge na področjih zgodovinskega izročila in vrednot NOB, zavzemanja za mir, spoštovanja človekovih temeljnih in narodnih pravic ter uresničevanja zdravstvenih, socialnih in ekonomskih pravic iz borčevskega varstva, menijo, da bi bilo primerno, če bi šlo v tej smeri tudi delovanje borčevske organizacije na zvezni ravni. Predvsem pa so slovenski borci prepričani, da v spremenjenih razmerah v nobeni organizaciji v državi ni mogoče ohraniti starih odnosov v smislu demokratičnega centralizma ali zakritega unitarizma.

Ravno zaradi znanega dejstva, da se sicer povsod začete spremembe vendarle v različnih delih države in v različnih republikah dogajajo z različno hitrostjo in intenziteto, so slovenski borci na začetku razprav pred borčevskim kongresom predlagali, naj bi ga odložili na nek kasnejši čas. Toda, ker je pri datumu (10.–11. julij) ostalo, bo treba pač že zdaj in tu povedati, kaj in kako si predstavljajo delo v ZZB NOV Jugoslavije – predvsem pa v Zveznem odboru in predsedstvu na zvezni ravni v prihodnje. Slovenska borčevska skupščina je že pokazala, da si slovenski borci ne zakrivajo oči pred novimi zahtevami časa. Se več, ob analizi dogajanj ugotavljajo, da se je nujnosti spreminjanja prva zavedla prav mladinska organizacija. Slovenski borci se predvsem zavzemajo za preudaren razmislek in realne ocene o tem, kaj in kako bo treba v prihodnje v njihovih okvirih reševati skupno in na ravni Jugoslavije.

Bogdan Osolnik je v svojem prispevku h pripravam na 11. kongres ZZB NOVJ med drugim razmišljal takole:

»Verjetno ni sporno, da smo bor-

je je še posebno nujno sprejeti načelo, da se vse sodelovanje na tej ravni odvija na strogo prostovoljni osnovi brez preglasovanja ali kakršnekoli druge oblike vsiljevanja sklepov in obveznosti. Pri opravljanju povezovalne in usklajevalne funkcije med borčevskimi organizacijami je potrebno najti tako organizacijsko obliko, ki bo čim bolj odgovarjala dejanskim potrebam in ki bo tudi finančno sprejemljiva. Čas velikih dotacij borčevski organizaciji iz proračuna je minil in vse svoje delovanje bomo morali v prihodnje uskladiti s skromnimi viri lastnih sredstev.

Po mnenju Zveze združenj borcev NOV Slovenije bi bilo potrebno ponovno ugotoviti, katere naloge bo v bodoče še opravljal zvezni odbor, točno opredeliti njegove pristojnosti in tudi organizacijsko poenostaviti njegov sestav in sestav njegovih teles. Sedanji statut je še vedno zgrajen na vlogi ZZB NOV kot enotne družbenopolitične organizacije v starem smislu, katere pristojnosti so raztegnjene na vso državo. Menimo, da je prav to tudi osnovna slabost osnutkov obeh dokumentov, pripravljenih za ta kongres, programske deklaracije in statuta. Prepričani smo, da bi se morali že na tem kongresu odločiti za radikalnejšo transformacijo naše organizacije v smislu tega, kar smo rekli že na začetku...«

V ZZB NOV Slovenije torej menijo, da bi lahko v danih razmerah skrčili zvezne borčevske organe, kakršni so, da pa bi kazalo ustanoviti svet Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije, kot povezovalno telo, v katerem bi lahko uresničevali skupna vprašanja, o katerih bi se dogovorile borčevske organizacije republik in pokrajin. To bi pomenilo skrčenje administrativnega aparata in režije na zvezni ravni, uspešnost takšnega organa na zvezni ravni pa bi bila seveda odvisna od tehtno skupno odbranih vsebin.

Slovenski borci ne živijo v iluzijah, odhajajo pa na kongres v upanju, da bodo tam lahko razpravljali o bistvenih in prelomnih vprašanjih borčevske organizacije in ne na morebitni »kongres rutinskega sprejemanja odločitev«, ki nimajo z življenjem dosti skupnega.

B. Ž. J.

(foto: Edi Šelhaus)

Simbolično razkritje

Pred nedavnim je nova slovenska oblast simbolično razkrila javnosti varovano območje Kočevske Reke, ki je svojčas obsegalo 200, nato 150 in sedaj še kakih 50 kvadratnih kilometrov. Simbolično zato, kar je sprva napovedovala odprtje vsega območja, a je po komisijemskem ogledu ugotovila, da so tam še stvari, ki jih kaže umakniti na varno, saj tako velevajo obrambni in drugi nacionalni interesi. To naj bi se zgodilo do konca leta. Obenem pa je bilo simbolično tudi razkritje skrivnosti tega »satanovega gnezda«, kakor je vso stvar poimenovala neodvisna Demokracija. Novinarski stotniki, zbrani z vseh vetrov, je namreč pokazala tako imenovani objekt A, to je protijedrsko zaklonišče za izbrano stotnijo Slovencev, ki so ga začeli graditi v zgodnjih petdesetih letih.

Naj vas na kratko spomnimo, da objekt A obsega okoli poltretji tisoč kvadratnih metrov uporabnih prostorov, kakih 60 do 80 metrov globoko pod skalami kamenega zidu, hriba v bližini Gotenice, še posebej varovanega območja v že

itak varovanem širšem območju Kočevske Reke. Pravijo, da več kot dve tretjini ljudi, ki so sicer živeli v varovanem območju, nikoli v življenju ni stopilo v kraje okoli Gotenice. Torej naj bi ob izbranih uslužbencih za ta objekt vedelo samo še kakih deset slovenskih velmož. Podobna zaklonišča so tiste čase gradili povsod po svetu, vsa po vrsti pa odpirajo kup etičnih vprašanj, povezanih z izhodiščno ugotovitvijo, da si je neka elita privoščila pravico do preživetja v jedrski kataklizmi, ki se jo je svet takrat resnično bal mnogo bolj, kot se je bojimo dandanes, čeprav je sodobna moč atomov in nevtronov neprimerljivo večja.

No, sam objekt A, ki je dandanes muzejski primerek ročno (dovršeno) narejenega zaklonišča z vsem udobjem za elito, ni toliko buril duhove, kot okoliščine v katerih je bil zgrajen oziroma, kolikšne razsežnosti je vse projekt imel. Celotno območje je namreč delovalo popolnoma avtonomno, iz česar je potem zrasel sum, da so se nekateri krepko okoriščali s pridelki iz te

svojevrsne ekonomije za potrebe republiškega vrha, ki je v marsičem očitno delovalo še na fevdalnih načelih.

Se bolj škandalozne so, kot kaže, okoliščine, v katerih so gradili ta in nemara še druge objekte v Kočevski Reki. Pri delu, katerega začetki segajo v neposredni povojni čas, so tukaj izkoriščali vojne ujetnike in politične zapornike, katerih usoda je ostala prikrita. Govori se o tem, da so jih kratko malo likvidirali, notranji minister Igor Bavčar pa je na priložnostni tiskovni konferenci v Kočevski Reki potrdil, da obstaja dokument, iz katerega je razvidno, da so vojne ujetnike ustrelili. Vse skupaj naj bi temeljito raziskala posebna skupščinska komisija, ki naj bi obenem odgovorila tudi na vprašanja v zvezi z morebitnimi nepravilnostmi in protizakonitostmi v poslovanju organizacij in posameznikov na varovanem območju, nadalje, ali je bilo to območje v novjšem času predvideno za deportacijo oziroma izolacijo političnih nasprotnikov dosedanje oblasti, in nazadnje, če je

bilo to območje predvideno za deponijo ekološko nevarnih odpadkov, pa tudi, če so v te namene varovano območje že izkoriščali, kot se to govori v občini Kočevje.

Skratka, novi oblasti je uspelo prikriti vse, za kar je

menila, da ni za javnost. Sem sodijo drugi objekti policijske in obrambne narave, denimo skladišča živil, orožja, streliva in eksploziva, arhiv tajne policije, prostori za urjenje in oddih posebnih policijskih enot itd. Pokazala pa je idilično zeleno pokrajino Kočevske Reke, shrljivo konzervirana naselja nekdanjih prebivalcev in podzemni muzej strahov jedrske katastrofe. S tem je hotela ustvariti

vtis, da je uresničila svoje predvolilne obljube, v resnici pa je iz vsega naredila prvovrstni politični happening, kjer se je veliko govorilo in bentilo čez dosedanje komunistično oblast.

To je bil poskus, da bi z nekaj malega zgradili velik politični kapital. Stvar druge zgodbe pa je, da ji za to dosedanja komunistična vladavina daje več kot zadosti snovi.

Branimir Nešović

»Možganski trust« se pripravlja

SDZ je na II. kongresu zastavila program za čas po Demosu

Dr. Dimitrij Rupel je novi predsednik

Dr. France Bučar na II. kongresu Slovenske demokratične zveze: »Dobila je samo tisto (SDZ), kar je bilo jasno profilirano kot SDZ – velik del svojega političnega potenciala pa je prispevala, tako s svojim bazičnim programom kot s svojo dejavnostjo, v uspeh sestrskih strank« danes povezanih v Demos. To sicer ni kaka nesreča, nasprotno, brez njihovega sodelovanja v Demosu, bi bila glede na svoj volilni rezultat SDZ marginalna politična stranka. Lahko rečem, da je SDZ večino svojega političnega kapitala investirala v Demos. In tudi, da sama vleče bogate dividende za realizacijo svojega temeljnega političnega cilja.«

Dr. Dimitrij Rupel na istem kongresu: »Predvsem je treba reči, da je sedanja »oblast« kot nekakšna pena na površini globoke in nikakor povsem pregledne vode. Pod to peno se pretakajo neznani tokovi, tu se skrivajo pasti, vtinci in plitvine. Pod tankim slojem novega političnega predstavništva še marsikaj živi po starem...«

Citatoma vodilnih ideologov Slovenske demokratične zveze, izrečenima na njenem drugem kongresu v nikakor skromni palači ljubljanskega SMELT-a je za razumevanje dobro dodati tudi prepričanje, ki ga sicer pogosto izražajo ljudje zunaj Demokratske zveze, njeni člani pa dobrohotno sprejemajo – da je namreč ta organizacija v bistvu možganski trust koalicije Demos.

Šele zdaj lahko kaj več rečemo o drugem kongresu SDZ. Ta organizacija je na zadnjih volitvah dobila razočarajoče majhen delež glasov – vsekakor precej manj, kot jih je pričakovala sama. Precej razlogov za to je najti prav v tem, da pravzaprav ni ponudila klasičnega strankarskega programa, družboslovni ustroj tega »možganskega trusta« pa je v programu podčrtal pred-

vsem politične cilje. Ljudje, ki naj bi jih volili, torej v njihovih programih niso videli izboljšanja plač, boljšega položaja. Načeloma jim je SDZ obljubljala predvsem to, da bo z njihovo zmago prišla tudi parlamentarna demokracija. V volilni tekmi seveda ni pomembno, kdo je to obljubljal prvi, (SDZ-jevci pravijo, da oni), še posebej ne, ker so bili za parlamentarno demokracijo konkurenti vsi – torej bi bilo potrebno pozneje ponuditi mamljivejši sladkorček. Povezava v Demosu, to je dr. Bučar natanko ugotovil, je SDZ prinesla več obresti kot bi si jih prislužila zgolj s svojim programom.

Zmaga je prinesla več težav kot so si jih pri SDZ predstavljali. Deloma jih je presenetilo dejstvo, da njihovo vkalupljeno prepričanje o trajni vdanostni uslužnosti vseh vladnih, gospo-

darskih in medijskih delavcev obstoječi oblasti (katerikoli barve že je) ne drži povsem in da se utegne pod peno oblasti res začeti trd boj za lastne cilje. Zdaj – tako se je videlo na kongresu, bi radi prišli do nižjih vzvodov oblasti – kajti mislijo, da bo zadosti že, če osvojijo delovodske strukture (čeprav je vprašanje, kako bodo njihovo lojanost in s tem njihov pritisk navzdol na delavce lahko še prikazovali kot demokratičen proces). Kongres je v vsakem pogledu zahteval od nove oblasti naj prevzame nadzor v podjetjih, medijih in vladnih ustanovah.

Tretji vsebinski blok, ki si ga velja natančneje ogledati iz izkušenj najnovejše kongresne zgodovine SDZ, je prepričanje, da gre za »možganski trust«. Na kongresu se je pogosto pokazalo, da je struktura Slovenske demokratične zveze bolj pisana kot jo ponuja zunanji videz. Veljaki stranke so morali presneto miriti prevnete delegate iz »sedanjih slojev«, ki bi zdaj ob zmagi izvedli še eno revolucijo, tako – s čistkami klasičnega tipa: akademiki SAZU bi morali doživeti novo preverjanje moralno politične primernosti, na Univerzi bi spet pregledali, kateri profesori so bili »sluge prejšnjega režima«, med direktorji bi izbirali tudi mimo strokovnosti – le da bi bili prave barve. Predvsem pa se je delegatom zdela njihova stranka premalo na-

rodnjaško obarvana. Slovenska trobojnica se jim v strankinem programu zdi premalo živahnih barv – govor o »primitivnem nacionalizmu« pa je nekatere kar izzval, da so »svoje ideologe« vprašali, kaj zdaj to pomeni – kajti od SDZ so pričakovali, da se bodo sami lahko vendarle že brez sramu deklarirali kot slovenski nacionalisti. Skratka, tudi po predvolilnih bojih, ki seveda ponujajo bolj radikalna gesla, bi člani v SDZ še ohranili revolucionarni zagon, kajti zdi se jim, da zmerne ravnanja in razmišljanja v teh časih nimajo dobre cene. Taka čustva umirjajo vladni funkcionarji (pri mestih v vladi je bila žetev SDZ po volitvah nepričakovano obilna), ki že spoznavajo praktični dosegi in omejitve dnevne politike.

Slovenska demokratična zveza se, če še kaj veljajo stare delitve na politično levo in desnico, sama uvršča v sredino. Glede na pisanost članstva, ki razmišlja na ravni celotne levo-desne politične pahjače, bi to tudi ustrezalo resnici (– kajti vodstvo (in to določa politiko), je sredinsko naravnano. Še bolje bi jih bilo uvrstiti med konzervativce – takšne, ki si iščejo zglede pri uspešnem konzervativizmu tatcherjanskega ali reaganovskega tipa. Njihov letošnji kongres pa naj bi jih v slovenski prostor vtiril predvsem kot mnogo bolj strankarsko usmerjeno organizacijo, kajti dejstvo je, da morajo »demokrati« razmišljati tudi o času po Demosu. Tudi če je v Demosu namreč zdaj vse v redu, kot že kar pretirano poudarjeno zatrjujejo njegovi predstavniki, je jasno, da bo lepilo te koalicije počasi začelo popuščati – takrat bo dobro imeti volilno bazo, ki ve, zakaj jih podpira.

Sindikati med kladivom in nakovalom

Slovenski sindikali zem preživlja svoje najtežje in najbolj pestro povojno obdobje. Ciniki bi dejali: saj se vrača le tja, kjer je nekoč že bil. Morda, a tudi to vračanje ni kar tako. Spremljajo ga številni krči, povezani z mnogimi ideološkimi naplavinami, ki so jih vnašale v delavčev dušo povojne enopartijske oblasti.

Zveza sindikatov Slovenije se je na svojem zadnjem kongresu – aprila – preimenovala v Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije. Tako je že s svojim nazivom hotela poudariti, da ni več odvisna od nobene politične organizacije, da se pripravlja na pogajanja z državo, delodajalci in strankami v prid boljšega socialnega in gmočnega položaja vseh delavcev. Takoj po kongresu so začeli tudi svobodni, podobno kot drugi alternativni sindikati, ki so že nekaj časa nastajali, novačiti članstvo, ki je bilo v ZSS avtomatično vključeno. Nastajajoče neodvisne sindikalne zveze seveda niso imele takšnih možnosti za delo kot uradni sindikat, vendar se ta očitno še vedno preveč ukvarja sam s svojo veličino in mu ni do tega, da bi »konkurenci« pomagal. Nape-

tost med enimi in drugimi se je nenehno stopnjevala: neodvisni uradni očitajo, da so še vedno partijski sindikat, uradni očitajo Neodvisnosti – Zvezi neodvisnih sindikatov Slovenije – da so nov uradni sindikat pod patronatom socialdemokratske zveze.

V ponedeljek so končno le sedli za skupno mizo in se začeli pogovarjati, čeprav so se in se bodo tudi v prihodnje še kregali, kdo je zavlačeval začetek pravega dialoga. Škoda, saj bi morali čimprej najti skupni jezik v zvezi s podpisovanjem kolektivnih pogodb, čeprav je ravno to eno temeljnih vprašanj, pri katerem neodvisni niso bili pravočasno vključeni v enakopraven pogovor.

In kaj če pride do splošne stavke vseh delavcev, če kolektivnih pogodb ne bo, če bo obveljala pomanjkljiva delovno-pravna zakonodaja, ki bolj ščiti delodajalce kot delavce, če bodo plače administrativno omejevale? Tedaj bi bilo prav, da bi vse sindikalne zveze stopile skupaj in da ne bi dovolile, da bi jih stranke razdelile med seboj, da bi en delavec kazal na drugega, da je stavkokaz in režimski zapupnik. Jelena Gačša

Apartheid umira

De Klerk izpolnjuje obljube, ki jih je dal v času predsedniške kampanje. Pogajanja pred vrati — kako si zagotoviti čimboljša pogajalska izhodišča. Rasistični zakoni podlegajo spremembam.

Slabo leto je tega, ko je Frederick De Klerk na predsedniškem položaju zamenjal obolelega konservativca Pietra Botho in napovedal korenite spremembe in postopno odpravo apartheida. Čeprav so bili poznavalci južnoafriških razmer skeptični glede njegovih napovedi in so pričakovali zgolj takoimenovane kozmetične spremembe, pa je treba priznati, da je v času svojega predsednikovanja južnoafriški predsednik vendarle izvedel korenite spremembe in se je z zadnjimi potezami lotil tudi temeljev rasistične zakonodaje.

Najprej je prirejal peruti zloglasni rasistični policiji in je omejil njene pristojnosti v ravnanju z demonstranti, za katere pa vemo, da so pretežno črnci in pristaši protirasističnih organizacij. Zatem je ukinil prepoved delovanja protirasističnih organizacij, nato postopoma izpustil nekatere najvidnejše predstavnike Afriškega narodnega kongresa na čelu z Walterjem Sissulujem, da bi slednji fe-

bruarja letos izpustil še legendarnega črnega voditelja Nelsona Mandelo. Toda De Klerk je nadaljeval v tej smeri — pred tedni je odpravil štiri leta trajajoče izredno stanje v državi, razen v pokrajini Natal, kje še vedno divjajo krvavi obračuni med pripadniki različnih političnih grupacij, pred dnevi pa je odpravil enega izmed pomembnejših rasističnih zakonov o rasni segregaciji na javnih prostorih, ki je črnemu prebivalstvu prepovedoval, da bi bilo skupaj z belci na plažah, restavracijah, avtobusih, kinodvoranah in tako naprej. Resda so v veljavi še vedno tisti temeljni zakoni, a vendarle so tudi okoreli pesimisti vse bolj prepričani, da se bo De Klerk slej ali prej lotil tudi teh.

Zakaj se je južnoafriški predsednik, ki nikoli ni veljal za kakšnega posebnega privrženca sprememb, lotil teh globokih premikov? Dejstvo je, da razmere v mednarodni skupnosti preprosto niso več

naklonjene takemu sistemu in taki politiki, kakršno je štirideset let izvajala Pretorija.

To je De Klerk pogosto slišal tako iz Washingtona kot tudi iz Moskve, to mu je postalo še najbolj jasno med nedavno evropsko turnejo. Če se torej hoče znebiti ekonomskih sankcij, ki so povzročile južnoafriškemu gospodarstvu hudo škodo, potem je pač

moral prisluhniti tudi razpoloženju mednarodne politične javnosti. Ta pa zahteva odpravo apartheida in oblikovanje demokratičnega sistema, v katerem bo prostor za vse tamkaj živeče rase.

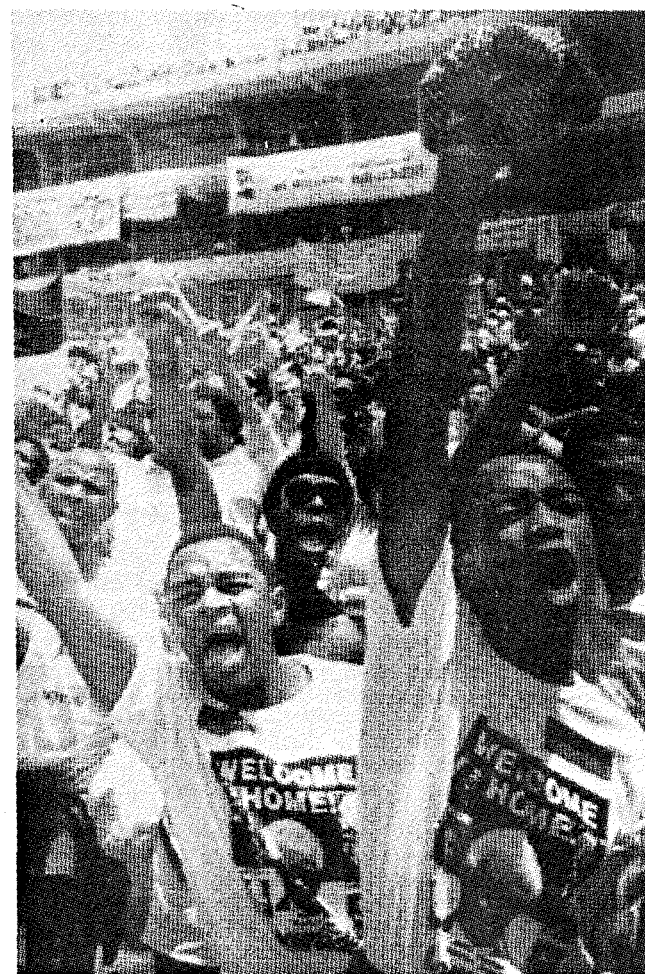
Toda De Klerkovo delo ni niti najmanj preprosto. Po eni strani ima hudo opozicijo znotraj vladajoče belske manjšine, kajti njen skrajno konservativni del, prevladujoč med takoimenovanimi Afrikanerji, noče niti pomisliti o delitvi oblasti s črnko večino, po drugi strani pa se sooča s prebujenim in pogosto radikalnim Afriškim narodnim kongresom, ki zahteva prenos oblasti na večinsko prebivalstvo. Zato je seveda povsem jasno, da bodo pogajanja glede tega, kakšna bo prihodnja Južnoafriška republika, zagotovo dolgotrajna in naporna in smo zdaj v obdobju iskanje čimboljših pozicij za prihajajoča pogajanja. Navsezadnje — s tem namenom je bil pred na evropski turneji Frederik De Klerk, prav z enakim ciljem pa je na nekajtedenskem potovanju tudi Nelson Mandela.

Ne glede na vse te okoliščine in nedorečenosti pa je vse bolj jasno, da apartheid umira in da bo Južnoafriška republika v bodočnosti drugačna, demokratična država, v kate-

ri bo dovolj prostora za pripadnike vseh tamkaj živečih ras — na enakopravnih teme-

ljih. Samo — čas do tja še ni določen.

Matjaž Kranjec

Od tistega dne dalje

S tistim dnev, ko je sovjetski voditelj Mihail Gorbačov nedvoumno sporočil, da ga ne zanima slepa vdanost bratskih komunističnih partij, še posebno pa ne prisiljena zvestoba in pravovernost, pač pa odnosi suverenosti in enakopravnosti, so bile štete ure štiridesetletne nedotakljive komunistične vladavine v Vzhodni Evropi.

Po porazu na volitvah se je poljska partija sama razformirala, romunska partija je razpadla še pred volitvami, bolgarska partija pa je spremenila ime. V nekaterih državah so komunisti na svobodnih volitvah še obdržali nekatera oporišča: v DR Nemčiji so osvojili 15% glasov, na Češkoslovaškem 13,6%, kar je drugo mesto, medtem ko so v Bolgariji na volitvah zmagali.

Vendar pa strokovnjaki opozarjajo da sama izpeljava svobodnih volitev še ni jamstvo za stabilno demokracijo. O tem pričata zgleda Poljske in Češkoslovaške, kjer so začeli preganjati komuniste, kjer je prihajalo do revanšizma, nacionalizma in nove diskriminacije. Vse to dokazuje, pravijo strokovnjaki, da bo napredek nove mlade demokracije izjemno zahteven in poln preizkušenj. Vse te države čakajo velike in težke naloge preden bodo zgradile povsem razvite politične, še posebno pa gospodarske sisteme.

Čisto logično je, da je bila najprej na vrsti politika, nato šele ekonomija, gospodarstvo. V prejšnjih totalitarnih sistemih vsi poskusi reform, ni pa jih bilo malo: na Poljskem, Madžarskem in Češkoslovaškem, niso uspevali. Položaj še zdaj ni povsem jasn. »Solidarnost« na Poljskem, Državlanski forum na Češkoslovaškem ali Fronta narodne rešitve v Romuniji — kot zmagovalci na volitvah — praktično vzeto niti niso po-

litične stranke v klasičnem pomenu besede. To so predvsem grupe narodnega konsenzusa, družbena gibanja, ki se še morajo strankarsko organizirati. Praktično vzeto je vzhodnonemška politika že postala podaljšana roka zahodnonemške politike.

Vse te države se poleg tega soočajo tudi z velikanskimi gospodarskimi težavami. Gospodarska struktura je motena, recesija gre svojo pot — v DR Nemčiji so porabniki praktično izropali (z denarjem) trgovine, inflacija narašča, življenjska raven se zmanjšuje, naglo pa narašča zunanji dolgovi. Madžarska in DR Nemčija sta dolžni po več kakor 20 milijard dolarjev, Poljska pa celo več kakor 41 milijard dolarjev. Nastajajo velike težave pri preobrazbi, prehodu s sistema centralnega planiranja na sistem svobodnega tržišča.

Kriza ni prizanesla niti Vzhodnoevropskemu svetu za vzajemno gospodarsko pomoč. Težave so se začele prav zaradi vse večje usmeritve na tržno gospodarjenje, ki ne trpi togih spon starega direktivno-distribucijskega sistema.

Kaže, da ni daleč dan, ko

bo izginila tudi tako močna organizacija kot je Varšavski sporazum! Na nedavnem srečanju najvišjih predstavnikov tega pakta v Moskvi so se dogovorili, da bodo Varšavski sporazum (pakt) spremenili v »zvezo suverenih in enakopravnih držav, ki temelji na demokratičnih načelih«. Madžarska želi zapustiti, izstopiti iz sporazuma najkasneje do prihodnjega leta, podobne namene ima tudi Češkoslovaška, medtem ko se bo ZR Nemčija v najkrajšem možnem roku združila z ZR Nemčijo. Ali bo vzporedno s tem postala tudi članica NATO je še sporno. Prav to vprašanje utegne postati resno jabolko spora. Ta nemška združitev povzroča posebno upravičeno zaskrbljenost na Poljskem. Češkoslovaška in Madžarska zahtevata novo regionalno zvezo z Jugoslavijo, Avstrijo in Italijo.

Marsikatero med vzhodnoevropskimi državami — da o SZ v tej zvezi niti ne govorimo — ima veliko težav z narodnimi manjšinami, predvsem pa Romunija in Bolgarija, vendar pa tudi Češkoslovaška ni nobena izjema. Opozarjajo še na »etnično najči-

stejšo« Poljsko. Svobodne volitve in rojstvo demokracije so torej v teh državah odkrili tudi vse tisto, kar je bilo prej zamolčano, ali pa razglašeno za tabu temo. Tega pa ni bilo malo.

Potrebnega bo veliko časa, preden bodo zgrajeni novi sistemi in preden bo demokracija pognala globlje korenine. Češkoslovaški predsednik Vaclav Havel je pravilno pripomnil, da je mogoče totalitarne režime zrušiti čez noč, demokracijo pa je treba graditi in negovati leta in leta dolgo.

Po minulem »volilnem spomladanskem obdobju« smo dobili namesto vzhodnega bloka nov, sila pester politični pejzaž na čisto novem političnem zemljevidu Evrope. Vendar, to je pejzaž z veliko starih skrbi in problemov. Imamo veliko popačenih vrednot, na glavo postavljenih odnosov, številna vprašanja brez odgovorov in nič koliko nerešenih protislovij.

Velika polarizacija idejnih in političnih sil ter ostra konfrontacija blokov so torej glavne značilnosti tudi sodobnega sovjetskega političnega prizorišča. Po eni strani gre

za logični izraz globokih gospodarskih in nacionalnih protislovij sovjetske družbe, po drugi strani pa za zaostreno politino konfrontacijo, ki lahko pogloblja ali pa celo olajša družbeno krizo ter otežkoča ali pospešuje reševanje širokega spektra socialnih oziroma nacionalnih protislovij.

Razbijanje dosedanjega, več desetletij trajajočega — kot smo že omenili — idejno-političnega monolita ter nastajanje idejno zelo širokega spektra številnih političnih organizacij, je sestavni del sovjetske perestrojke, vendar pa tudi njihov pomemben rezultat. Družbeno-politični konsenzus, dosežen v SZ pred petimi leti glede neizogibnosti sprememb, je pripeljal do idejno-politične diferenciacije v dilemah okoli širine, globine in tempa sprememb.

Opoziciji uradni liniji perestrojke je nastajala postopno, toliko, kolikor se je radikalizirala zasnova sprememb v sovjetski družbi. Prvo ključno vprašanje je prišlo iz vrst partij-sko-državnega aparata, katerega položaj je radikalna reforma ogrožala. Družbeni obnovi v SZ so nasprotovale tudi dogmatske sile konzervativnega socializma. Ker so imele prevladujočo vlogo v političnih strukturah moči v SZ, na začetku niso potrebovale javnih nastopov, ker so s ključnih položajev oblasti uspešno blokirale procese perestrojke. Šele ko so na volitvah v kongres sovjetrov, to je leta 1989, demokratski reformatorji prizadejali resnejši poraz aparatu, so začele konzervativne sile iskati močnejša družbena oporišča. Iskali so jih in jih našli v silah konzervativnega socializma, ki so se začele organizirati leta 1989, ter v številnih ruskih nacionalističnih organizacijah, ki so se začele lani odkrito politizirati in se pogumneje pojavljati na javnem prizorišču.

Nosilci te politične usmeritve v SZ iščejo svojo množično bazo v tistih delih delav-

cev in uslužbencev, ki se bojujejo socialnih posledic radikalnejših gospodarskih reform. Prvo podporo so dobili na mitingih in drugih vrstah protestov zaradi slabe oskrbe prebivalstva. Poleti 1989. so začeli organizirati »Fronte delovnega ljudstva«, kmalu nato pa je bil že tudi ustanovni kongres, na katerem so ustanovili »Združeno fronto delovnih ljudi« (UFT). V svojem programskem dokumentu se je UFT obrnila na »ljudi, ki živijo samo od mežde... ki vedo, kaj je pomanjkanje in ki se ne želijo obogatiti s svojimi sposobnostmi«. UFT meni, da je sedanja reforma spremenila prejšnji zastoj v krizo. Trdijo, da reforme podirajo »ekonomske osnove socializma«, dezorganizirajo gospodarsko življenje in »socialno polarizirajo družbo z ustanavljanjem razreda nove buržoazije«.

Ekonomski program UFT se zavzema za »odstranjevanje iz socialističnega gospodarskega sistema tistih elementov tržnega gospodarstva, ki so tuji naravi socializma«. Menijo, da se KP SZ ni uspela upreti resnim deformacijam političnega in gospodarskega sistema ter da je prišla pod vpliv razredno tujih elementov.

Bolj jasnega napada na perestrojko si skoraj ni mogoče zamišljati. Ni naključje, če se je predvsem zahodna Evropa neprikrito zavzela za podporo Mihailu Gorbačovu, da bi lahko izpeljal svoj program političnih in gospodarskih reform. Veliki partner Washington ni tako zelo vnet, kot je zahodna Evropa, vendar je očitno da se nečesa zaveda: Če bo SZ ostala brez baltskih republik, bo še vedno mogočna država, če ostane brez srednjeazijskih republik, bo še vedno ostala mogočna Rusija od Bresta do Vladivostoka, brez Mihaila Gorbačova pa utegnemo znova dobiti SZ generalov in s tem bistveno drugačne odnose na svetu, kot jih je prinesel dolgoletni, s težavo uveljavljeni detant.

Filip Robar Dorin in njegov projekt Rognrol

In vendar pokopati Polinejka

Pravzaprav se v zadnjem času v tako zgoščenih množinah razpisujejo o povojnem poboju slovenskih domobrancev in drugih v Kočevskem Rogu, da se človek že začne spraševati, do kod gre še za vprašanja, ki jih moramo iz preteklosti razčistiti in od kod naprej je tragično dejanje našega naroda postalo že novo umazano brskanje po kosteh in lobanjah mrtvih ter konjunkturalna tema za višje naklade. Vse skupaj je nepreklicno povezano s temeljnimi vprašanji človečnosti, pa tudi z vprašanji odseva vojne stanja v novonastali mirnodobni razvoj in seveda z vprašanjem sprave, z vprašanjem vojnih in političnih razsežnosti tistega časa in končno, z vprašanji o naravi (čudi) slovenske duše.

Tudi Filip Robar Dorin, ki ga ima najbrž bralec v zadnjem spominu kot avtorja celovečerca Veter v mreži in še prej nastalega Ovni in mamuti, se loteva filmskega projekta, dokumentarca o roški temi. Zakaj o tem, kako o tem, s kom in zakaj s takšnim naslovom, smo ga spraševali v našem pogovoru. Ob tem pa nam je povedal tudi sicer nekaj več o svojem delu.

Menda jih je »fasal« še kot sedemletni fantič, ko so se na dvorišču igrali partizane, pa je bleknil, kakor je bil nekje slišal, da so tudi partizani »sekali glave«. Fantje so planili po njem... Kje in kdaj bi bil lahko kaj takega vlekli na ušesa, se danes ne spominja več. Navsezadnje je bil tudi njegov oče borec. Vendar so ga kasneje, ko je odrasel, včasih bežno, v tem ali onem pogovoru, polglasno, sem ter tja razsute govornice opozorile na pobjo domobrancev.

Ko se je odločil za projekt Rogenrola (kakor je dal delovni naslov svojemu nastajajočemu dokumentarcu) je moral najprej, kot nam je povedal, pobrskati po različnih razpoložljivih gradivih, potlej pa se spraviti na pot iskanja ljudi, ki so bili s te ali one

strani udeleženi v dejanju. Odklonil je namig v vprašanju, če se je morda lotil teme predvsem zavoljo vprašanja o spravi. Meni namreč, da se je že doslej v svojih filmih loteval takšnih tem, ki zadevajo najširša družbena vprašanja in vprašanja naroda, človeških reakcij in dejanj. Tako je utemeljeval svoj film Sence bližnjih prednikov (o »arbajterjih«), film o ciganih in tudi Ovne in mamute. Zato, pravi, je Rogenrol le naravno nadaljevanje njegovega dela. Nikogar noče šokirati, nikogar razburjati na zunaj. Mu je pa do tega, da bi ljudje, ne le tisti iz vojne generacije, vzpostavili do tega vprašanja svoj odnos, zlasti mu gre za to, da bi nekakšen odnos do tega vzpostavila tako imenovana generacija rock and rolla, za katero opaza, da ostaja do tega nekako indiferentna.

Dela se ni lotil institucionalno, kakor se nasploh najraje ne loteva svojih projektov. Začel je sam, z nekaj metri filma, s pomočjo nekaj

prijateljev, kasneje pa so mu priskočili na pomoč z nekaterimi uslugami še televiziji in nekateri drugi. Nekje sredi dela je zaprosil za pomoč tudi republiško kulturno skupnost, ki mu bo verjetno odmerila delež v višini povprečnega dokumentarca.

Sicer pa je posnetega materiala že za nekaj ur. Številne izjave je že dobil, nekatere bi pa še rad. Pred kamero se je zvrstilo že nekaj ljudi, ki so opravljali eksekucije, pa takšnih, ki so bili med onimi v kraških jamah in so se uspeli rešiti. Rad bi dobil še izjave nekaterih tovarišev, ki so dali naloge za pobjo domobrancev, da bi lahko vsak povedal svoje.

Filip Robar Dorin trdi, da mu ne gre za brskanje po prhljih kosteh pobitih, da tudi njegova kamera ne išče za vsako ceno takšnih prizorov, da pa mu gre pri vseh stvari predvsem za to, da bi dognal, kako je s človeško platjo ob tem dejanju. Potrudil se je in izbrskal več zgodovinskih za-

»Tretja rola«

(odlomka pričevanj za Robarjev film)

Grof Tolstoj: »... in potem, pozabil sem natančno, kako se je razvijalo, toda ena stvar je vodila k drugi in končno mi je uspelo izslediti tri preživele: Franca Kozino, Franca Dejaka in Milana Zajca, ki živijo v ZDA in v Kanadi. Šel sem tja in opravil z njimi intervjuje in spraševal sem še mnoge druge ljudi. Ta teden, ki je moj drugi obisk v Jugoslaviji, sem se pogovarjal z nekaterimi pomembnimi pričami...«

»... Moram reči, da mi je vzelo veliko let dela in prepričan sem, da me veliko let dela še čaka. Mislim, da gre, kot pri vseh zgodovinskih dokazih, za dve kategoriji: ena so tisti v arhivih, dokumenti, vojaški ukazi, poročila in podobno. Te sem odkrival v glavnem v britanskih in ameriških arhivih. In prav v ameriških arhivih je bilo posebno zanimivo, kajti tam sem našel kopije številnih najbolj značilnih dokumentov, ki so jih Britanci uničili v svojih arhivih in ki obdolžujejo ali vsaj škodijo ugledu odgovornih. In potlej so bila morda še bolj nenavadna in dramatična poročila prič, ljudi, ki so dejansko preživel...«

Brigadir Cowgill: »... Stopil sem do britanskega Foreign Officea in vprašal, če bodo opravili kakšne poizvedbe. In rekli so — ne. Rekli so, da so vsi papirji veljavni in da je naša stvar, če se bomo lotili lastnih raziskav. To smo tudi storili in usmerili smo sena to, da bi našli, katere odločitve, kako so jih sprejemali, kdo jih je sprejemal in kaj je pravzaprav bilo... kako je prišlo do tega, da so bili ti ljudje poslani nazaj v pogoji, kakršni so bili v tistem času...«

»... Nismo raziskovali le po običajnih poteh...«

nimivosti, ki sicer niso neposredno povezane z dejanjem v Rogu, govorijo pa o nekih paralelah. Omenjal je De Gaulove čistke v Franciji in pisanje Jamesa Backa v Le Mondevi teve priloge, kjer piše v članku o zaveznikih (predvsem Američanih in Francozih), ki so v zloglasna nemška medvojna taborišča po končani vojni segnali velikansko število Nemcev, ki so jih tam sestradali do smrti, čeravno so bila vojaška skladišča dobro založena z nujno potrebno hrano...

Robar je poiskal tudi razvpitega grofa Tolstoja in si priskrbel njegovo pripoved, prav tako pa bo v dokumentarcu dobil besedo brigadir Cowgill, recimo mu — zastopnik nasprotne strani. Oba imenovana sta znana iz angleške sodne zadeve zoper grofa Tolstoja. Slednji je, raziskujoč primer pomora slovenskih domobrancev, hrvaških ustašev in drugih ubežnikov iz Vetrinja, obdolžil krivde za smrt 35.000 ljudi (o takšni številki namreč govori), lorda Aldingtona, sodišče pa je po dolgotrajnem procesu sklenilo, da je šlo za nepreverjeno podtikanje in je Tolstoju prisodilo veliko denarno kazen. Zdaj kaže, da bo v začetku oktobra na sodišču ponovna razprava, za katero imata boja obe strani »nove dokaze«.

»Simo Dubaič govori o 45.000 pobitih v Kočevskem Rogu, pri čemer naj bi bilo slovenskih domobrancev le 5 do 6 tisoč.«

Vprašali smo torej avtorja novonastajajočega filma, kaj je temeljni motiv za njegovo delo Rogenrol in odgovoril je, da mu gre v prvi vrsti za nizanje faktov ter, da upa, da se bo komentar sam ponudil na točki, kjer se srečata dve različni poziciji.

Prav v zadnjem času je natelet na pripoved, kako so se sredi Kočevja pred kamione z ujetniki vrgle nekatere partizanke in so skušale s svojim dejanjem preprečiti nadaljevanje pobijanja.

Naš sogovornik skuša gledati na svojo sedanjost temo širše. Razmišlja, kakšen narod smo sploh Slovenci. Pravi, da še vedno nismo vesel narod, da je v nas neko posebno sovraštvo, ki se razkri-

va v različnih oblikah tudi danes, v divjih voznjah alkoholiziranih voznikov, v divjaškem obnašanju opitih mladencev, ki jim skupaj z alkoholnimi hlapi udarja na dan neverjetno okrutna agresija...

»Tudi generacija rock and rolla mora iz tega kaj potegniti,« dodaja svojemu razmišljanju.

Sploh zanima Robarja ravno ta, destruktivni del slovenske nravi. Navaja neko mednarodno raziskavo (Kendal & Schwartz) o nekaterih shizofrenih potezah, ki da so skupne Ircem, Švedom in Slovincem, manifestirajo pa se v različnih oblikah avtodestruktivnosti.

Zaradi vsega povedanega se je podal na pot od Teharij do Pohorja in Roga, se spuščal v skrivnostna brezna in prehodil kilometre po brezpotjih. Enako pozorno poslušal strašljivo pripoved preživelega domobranca kot tudi pripoved njegovega eksekutorja. Pravi, da si bomo sestavili sodbo sami.

Kdaj naj bi predvidoma film dokončan prišel na teve ekrane ali na filmsko platno, ni bilo povedanega nič določenega. Vse je, kot smo razumeli avtorja, še vedno odvisno od tega, koliko sredstev mu bo za projekt še uspelo nabrati.

Bo to obsodba, bo prispevek k očiščenju? Kdo bi vedel vnaprej. Vsekakor eno drži: kamera ima svojo moč, pričevanja živih prič tudi. Drugače si predstavljamo stvari, če o njih beremo in spet drugače, če se oko objektivna (z njim pa tudi naše oko) sprehodi po krajih, o katerih smo doslej le slišali.

B. Ž. J.

Slovesnost ob 45-letnici osvoboditve Dachaua

»Nikoli več vojne, nikoli več Dachaua...«

Kar nekaj tisoč ljudi iz skoraj 30 držav, med njimi je bilo tudi veliko nekdanjih internirancev, se je zbralo na letošnji slovesnosti ob 45. obletnici osvoboditve Dachaua, prvega koncentracijskega taborišča v Hitlerjevi Nemčiji. Heinrich Himmler, tedanji policijski komisar v bližnjem Münchnu, je namreč vrata Dachaua odprl že v sredo, 22. marca 1933. Sprva so taborišče, ki je bilo najprej namenjeno Hitlerjevim političnim nasprotnikom, zgradili kar v opuščenih tovarnih strelivah, kasneje, v letih 1937 in 1938, pa so ga morali še razširiti, saj je postalo

SFRJ v Münchnu dr. Miodrag Mitić. Ta se je ob tej priložnosti sestal tudi s skupino nekdanjih internirancev iz Slovenije, ki so v Dachau prišli iz Maribora, Celja in Ljubljane. Tega dne je bil v Dachauu kajpak tudi Bogdan Mirnik, ki zastopa Jugoslavijo v mednarodnem komiteju Dachau, bil pa je tudi eden od organizatorjev te kratke poti do kraja, na katerega vse nekdanje internirance veže toliko bridkih spominov...

V tej skupini nekdanjih internirancev je imel najdaljši dachauski »staž« 68-letni Franjo Zorko, diplomirani pravnik iz Maribora.

dega fanta, Jožeta Pretnarja z Gorenjske, ki mi je umrl na rokah. V njem ni bilo več volje do življenja,« se spominja Franjo Zorko in doda, da so mnogi preživeli tudi s pomočjo izjemnega tovarištva, ki je vladalo med taboriščniki. »Kdor ni doživel teh grozot, ne ve, kaj je pravo tovarištvo. Mnogi so žrtvovali svoja življenja samo zato, da so drugi ostali živi,« pravi Zorko.

Toda tudi on se nikakor ne more izogniti temne sence, ki kljub rehabilitacijam še vedno lebdi nad tistimi, ki so preživeli Dachau. V mislih ima kajpak sramotne dachauske procese, ki so bili po njegovem mnenju zgolj umazan obračun znotraj partije. Poznal je kar precej ljudi, ki so bili obsojeni na teh procesih, še posebej Branka Dila, ki mu je bil velik vzornik in učitelj. »Prav on me je naučil prvih življenjskih in političnih resnic,« pravi Zorko in nekako v jezi doda, da kot pravnik še posebej obsoja juriste, ki so se spustili v ta umazani posel. Moti ga tudi to, da javnost še danes ne ve, kdo je bil v resnici pobudnik teh političnih procesov in zakaj so bili potrebni. »Zakaj ni resnice? Zato ker

ščitijo ljudi, ki so še vedno živi,« je kratek Zorko, ki se zdaj, ko je že v pokoju, ukvarja z zgodovino. Zdaj namerava napisati knjigo o moralnih likih žrtev in povzročiteljev dachauskih procesov. To bo vsekakor na moč zanimivo branje...

Prav nenavadno zgodbo je v Dachauu pripovedoval 65-letni Ivan Tinče iz Stranica pri Slovenskih Konjicah. Nemci so ga aretirali na božič leta 1943, v Dachau pa so ga poslali februarja 1944. Toda tam ni ostal dolgo. Selili so ga iz taborišča v taborišče, v Dachau pa je spet prispel aprila 1945. Toda tudi tedaj je bil tam le tri dni. Nemci so jih zaradi bližnjega konca vojne spet selili sem in tja. Američani so njihovo skupino osvobodili v Bad Tölzu...

Ivan Tinče je bil med drugimi tudi v Markirchu (danes Ste-Marie-aux-Mines) v Alzaciji, kjer so v sedem kilometrov dolgem predoru skozi Vogeze interniranci gradili letalsko tovarno. Nemci so jih sprva namestili kar v staro tekstilno tovarno, hrano pa so jim kuhali v kotlih, kjer je bila prej barva. Vsi obroki so imeli torej poseben okus. Morda je imel Ivan Tinče tudi zaradi takšne skrbi Nemcev za internirance tedaj kot 18-letni fant vsega 38 kilogramov...

Zato je bilo sporočilo z letošnje slovesnosti na nekdanjem »appelplatzu« dachauskega taborišča zelo nedvoumno: »Nikoli več vojne, nikoli več fašizma, nikoli več Dachaua...«

Branko Soban

Kakšna bo usoda Dachaua v prihodnje? To vprašanje si zastavljajo mnogi nekdanji interniranci, kajti slišati je, da bi Nemci to taborišče, ki je zdaj muzej, radi podrli, ogromen prostor, ki je zdaj neizkoriščen, pa porabili za druge namene. Toda taki predlogi so naleteli na ogorčenje, še zlasti pri Francozih, ki jih je bilo ob koncu vojne v Dachauu kar 5706. Več je bilo le Poljakov, Rusov, Madžarov in Nemcev. Jugoslovancev je bilo ob koncu vojne v Dachauu nekaj več kot tri tisoč. Med njimi je bilo 1746 Slovencev.

pretesno za vse tiste, ki jim je nacizem napovedal uničenje...

Letošnje slovesnosti so se udeležili najvišji predstavniki Bavarske, številni tuji veleposlaniki in konzuli v ZRN, posebno poslanico pa je udeležencem poslal tudi francoski predsednik Francois Mitterrand. Jugoslovanski venec je k spomeniku, ki je delo vojvodinskega kiparja Nandorja Glida, položil generalni konzul

Nemci so ga kot mladega, tedaj komaj 19-letnega skojevca aretirali že konec leta 1941, 27. marca 1942 pa so ga poslali v Dachau. Tam je več kot tri leta živel s številko 29632...

Kako je bilo mogoče preživeti ta dachauski pekel? »Predvsem z izjemno voljo do življenja. Mnogi so, seveda zaradi bolečin in trpljenja, povsem otopeli. V njih ni bilo ničesar več. Nikoli ne bom pozabil mla-

Današnja podoba Dachaua, prvega taborišča v Hitlerjevi Nemčiji.

Uskladitev invalidskih prejemkov vojaških invalidov

Po zveznih predpisih in invalidskih prejemkov civilnih invalidov vojne po republiških predpisih od 1. 3. 1990 dalje ter še nekatere druge odredbe, ki določajo višine posameznih prejemkov za drugo trimesečje 1990

Z odredbo sekretarja Zveznega sekretariata za delo, zdravstvo, vprašanja borcev in socialno politiko se zneski osebne invalidnine vojaških invalidov, družinske invalidnine in povečane družinske invalidnine, dodatka za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka povečajo glede na porast povprečnega mesečnega osebnega dohodka v SFRJ za marec 1990 v primerjavi s februarjem 1990 za 9,3% in veljajo od 1. 3. 1990.

Novodoločeni prejemki bodo v novi višini izplačani za mesec julij 1990 skupaj s pripadajočimi razlikami od 1. 3. 1990 v začetku meseca julija 1990.

Glede na uskladitev invalidskih prejemkov po predpisih o vojaških invalidih od 1. 3. 1990 so se (za enak odstotek) zvišali tudi invalidski prejemki civilnih invalidov vojne in sicer osebna in družinska invalidnina in dodatek za postrežbo in tujo pomoč.

PREJEMKI VOJAŠKIH INVALIDOV

OSEBNA INVALIDNINA: SKUPINA	mes. zneski od 1. 3. 1990 din
I.	7.355,10
II.	5.330,20
III.	4.032,60
IV.	2.978,10
V.	2.120,50
VI.	1.314,10
VII.	889,30

VIII.	428,60
IX.	320,10
X.	216,10
DRUŽINSKA INVALIDNINA IN POVEČANA DRUŽINSKA INVALIDNINA	

Mes. zneski od 1. 3. 1990 din

za enega uživalca družinske invalidnine (drugi odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	478,70
za enega uživalca družinske invalidnine, ki to pravico uveljavlja kot družinski član padlega borca (tretji odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	2.206,40
povečana družinska invalidnina (39. člen zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	2.553,70
DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ	
za prvo stopnjo	6.305,50
za drugo stopnjo	4.850,70
za tretjo stopnjo	3.395,80
ORTOPEDSKI DODATEK	
za prvo stopnjo	2.128,00
za drugo stopnjo	1.623,90
za tretjo stopnjo	1.045,80
za četrto stopnjo	505,80

Sprejete so še naslednje odredbe, ki določajo višine posameznih prejemkov s področja zveznih predpisov in veljajo v drugem trimesečju 1990 in sicer: povračilo stroškov za pogreb odlikovancev z redom narodnega heroja za drugo trimesečje 1990 znaša do 15.705,00 din za pogreb imetnikov »Partizanske spomenice 1941«, borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936–1939 in odlikovance z redom Karadjordjeve zvezde z mečem za drugo trimesečje 1990 znaša 9.423,00 din

PREJEMKI CIVILNIH INVALIDOV VOJNE OSEBNA INVALIDNINA CIVILNIH INVALIDOV VOJNE SKUPINA

I.	3.677,50
II.	2.665,10

III.	2.016,30
IV.	1.489,00
V.	1.060,20
VI.	657,00

OSEBNA INVALIDNINA ŽRTEV FAŠISTIČNEGA NASILJA: SKUPINA

Mes. zneski od 1. 3. 1990	
I.	4.596,90
II.	3.331,40
III.	2.520,40
IV.	1.861,20
V.	1.325,20
VI.	821,20

CIVILNA INVALIDNINA DRUŽINSKIH ČLANOV CIVILNIH INVALIDOV VOJNE (za enega družinskega člana)

Mes. zneski od 1. 3. 1990	
Po invalidu skupine	
I.	2.574,20
II.	1.865,60
III.	1.411,40
IV.	1.042,30
V.	742,10
VI.	459,90

CIVILNA INVALIDNINA DRUŽINSKIH ČLANOV ŽEN SKUPINA

Mes. zneski od 1. 3. 1990	
I.	3.217,80
II.	2.332,00
III.	1.764,30
IV.	1.302,80
V.	927,60
VI.	574,80

PODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ CIVILNIH INVALIDOV VOJNE

Mes. zneski od 1. 3. 1990	
za prvo stopnjo	5.359,70
za drugo stopnjo	4.123,10
za žrtve fašističnega nasilja, ki obdržijo 15 odstotno povečanje dodatka v skladu z določili 12. člena zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o civilnih invalidih vojne	4.741,60

»Meroslovje na Slovenskem« — razstava

Enaindvajsetega novembra 1918 je bil v Uradnem listu narodne vlade države Slovencev Hrvatov in Srbov objavljen razglas, da se »Meroizkusno nadzorništvo« v Trstu premesti v Ljubljano, ter so mu podrejeni vsi meroizkusni uradi, ki so na ozemlju Slovenije. To pomeni, da je leta 1988 poteklo 70 let od ustanovitve uradov kontrole meril in plemenitih kovin v Ljubljani in v Celju. Ko smo proslavljali to obletnico, se je rodila ideja, da bi ob tem jubileju pripravili tudi razstavo o zgodovini meroslovja na Slovenskem. Zaradi vrste težav, posebno seveda finančnih, takšna razstava vse doslej ni bila mogoča. Ideja pa je živela naprej in letos smo jo uresničili.

Na pobudo Narodnega muzeja v Ljubljani in tamkajšnjega neumornega ter vztrajnega kustosa Matije Žargija nam je uspelo pripraviti razstavo »Meroslovje na Slovenskem.« Sodelovali so Mestni muzej v Ljubljani (ki je dal na razpolago primerne prostore v Kulturno-informacijskem centru Križanke), Slovensko društvo za merilno-procesno tehniko v Ljubljani ter Kontrola meril in plemenitih kovin v Ljubljani. Razstava ima namen prikazati bogato slovensko zgodovino ter večstoletno tradicijo merjenja in meroslovja na Slovenskem ozemlju in oživiti ter okrepiti na tej osnovi narodno zavest in ponos na to našo tehniško kulturo.

Mogoče se danes v splošnem še vedno premalo zavedamo pomena merjenja in meroslovja, zato pa tudi premalo cenimo in vrednotimo našo zares bogato in dragoceno slovensko tradicijo na tem področju.

Da ne bi zaostajali za drugimi narodi v Evropi, ki znajo še kako ceniti, se ponašati in tudi jasno obeležiti mejnike svojega narodnega in gospodarskega razvoja, smo pripravili razstavo o zgodovini meroslovja na Slovenskem. Nemogoče pa je prikazati vse, kar bi sodilo na to področje. Zato smo pripravili samo najpomembnejše in najzanimivejše eksponate in dokumente, ki omogočajo vsaj približni pregled tega dela naše zgodovine.

Ugotoviti je treba, da je bilo na slovenskih tleh predpisano in organizirano »meroizkusništvo« v času avstro-ogrske vladavine že od leta 1777, ko je cesarica Marija Terezija objavila in uveljavila prvi meroslovni zakonik. Od takrat je poteklo že 213 let. Če še natančneje raziščemo zgodovinska dejstva, lahko ugotovimo, da so bili že leta 1756 izdelani prototipi — danes bi rekli etaloni — takrat predpisanih mer za volumen, maso in dolžino. Te prototipe — etalone — še danes hrani Narodni muzej v Ljubljani. Stari so torej 234 let. To pa pomeni, da je prav toliko stara tradicija

organiziranega meroslovja na naših tleh.

Vemo, da je v srednjem veku po vsej Evropi vladala velika zmešnjava pri merah in načinu merjenja. To je vnašalo seveda nered in anarhijo v trgovske in sploh družbene odnose. Več kraljev in cesarjev je v evropskem prostoru poizkušalo uvesti na področju meroslovja poenotenje in red. Uspeha pa niso imeli ali pa so uspeli le na omejenem področju za krajši čas.

Šele avstroogrski cesarici Mariji Tereziji je uspelo s sistematičnim in energičnim delom poenotiti mere in uvesti meroslovni red na vsem področju monarhije, kamor so sodili tudi naši slovenski kraji.

Ravno urejanje meroslovja pa je bilo eden pomembnejših ukrepov, ki je pomagal, da je takratna Avstrija iz srednjeveške zaostalosti prešla v napredno in moderno državo tistega časa. Moderni in učinkoviti meroslovni predpisi iz leta 1777, katerih določila v celoti veljajo še danes, so omogočili skupaj s prototipi sistematično urejanje in vzdrževanje meroslovja pri nas že 139 let pred sprejetjem merskega sistema.

Urejeno meroslovje je pomenilo red v trgovini, obrti, proizvodnji in v vsakdanjem življenju. Hkrati pa je najbrže tudi v tem razlog, da se je na naših slovenskih tleh začela že zelo zgodaj razvijati proizvodnja najprej preprostih, potem pa vse bolj zapletenih meril in merilne opreme. Vzdrževanje reda v meroslovju je namreč zahtevalo servisne delavnice za popravilo in vzdrževanje vseh vrst meril, posebej še tehtnic in pripadajočih uteži. Kaj hitro so začeli v teh delavnicah tudi izdelovati nova merila in vsi pogoji za razvoj organizirane proizvodnje so bili tu. Seveda vse to ni šlo brez primerno šolanih ljudi, zato pa tudi beležimo zelo stare začetke strokovnega šolstva pri nas, saj prvi začetki segajo že v 15. stoletje, obrtno šolstvo pa se pojavlja v Ljubljani leta 1765.

Ob proučevanju zgodovine meroslovja na naših tleh nikakor ne moremo mimo našega rojaka **Jurija Vege**, (1754–1802), ki je bil rojen v Zagorici pri Ljubljani. Po študiju v Ljubljani je deloval kot častnik v avstroogrski armadi. **Napisal je več knjig iz matematike in fizike.** Znano je, da je izračunal in objavil **logaritemske tablice**. Še pomembnejše je to, da je **utemeljil in uvedel računanje zelo zapletenih in zahtevnih matematično-fizikalnih nalog s pomočjo logaritmov.** Trdijo, da je bilo to tiste čase tako pomembno in revolucionarno kot je danes uvedba računalnikov. Znano je, da je Jurij Vega s svojim znanstvenim delovanjem prenovil in visoko usposobil avstrijsko top-

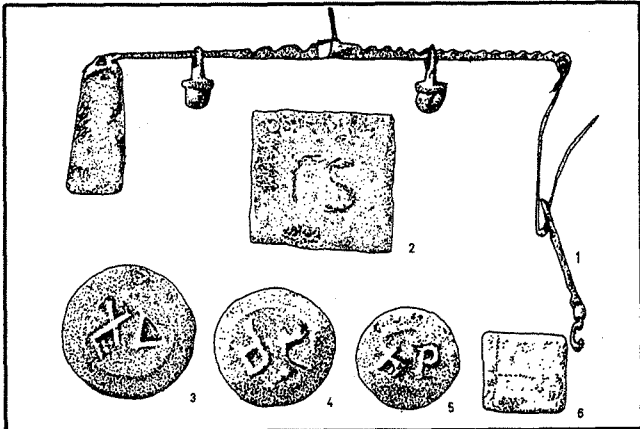
ništvo. **Konstruiral in izdelal ter tudi preizkusil je več novih topov in moznarjev**, ki so imeli večji domet, odlikovali pa so se tudi z večjo točnostjo streljanja. Za to delovanje si je Jurij Vega prislužil zelo visoko, cenjeno in silno redko odlikovanje Marije Terezije.

Kot znanstvenik in fizik ter matematik je Jurij Vega zelo **zgodaj uvidel vse prednosti merskega sistema**, ki se je porajal v Franciji kot nekaj povsem novega in revolucionar-

nega. **Napisal je knjigo o naravnem sistemu mer**, ki pa je izšla že po njegovi smrti. Na njegovo pobudo so tudi prinesli prvi vzorec metra in kilograma na dunajski dvor.

Vsekakor se moramo Slovenci zavedati naše bogate meroslovne tradicije in na tem graditi naše delovanje za naprej, da ne bomo zapravili vseh prednosti, ki nam jih ponuja tradicija.

Martin Sever

Uteži in bronasta enakokraka tehtnica s Svetega Lovrenca nad Polhovim Gradcem — iz 3. — 4. stoletja n. š. (last Narodnega muzeja v Ljubljani)

Družinski rally Ljubljana-Vinica

Rezultati niso pomembni

Večina voznikov in voznikov je zelo ponosna na svojega jeklenega konjička, še bolj pa so ponosni na svojo vozniško spretnost. Številni bi jo radi pokazali drugim, vendar ni pravih priložnosti za to. Tem željam svojih članov so prisluhnili v Avtomoto Turing klub Ljubljana, kjer že nekaj let zapored prirejajo družinski rally. Zanimiva je razvojna pot tega tekmovanja, saj se je razvilo iz tovariških srečanj članov AMTK Ljubljana in članov AMD Reka. Sicer pa tega sodelovanja med tema dvema društvoma daleč nazaj, še preden sta se Ljubljana in Reka pobratili, kar je bilo samo še dodatna vzpodbuda sodelovanju med AMTK in AMD.

Nekajkrat so se člani obeh društev srečali v Kočevskem Rogu. Kasneje pa se je porodila ideja, da bi se srečevali v različnih krajih, ki bi bili približno enako oddaljeni od Ljubljane in od Reke. Tako so se do zdaj dvakrat srečali v Gerovem v Gorskem Kotarju in dvakrat v Vinici v Be-

žencev pa je bilo stodeset. Sekretar AMD Reka Vladimir Bebič pa je nadaljeval: »Ti družinski rallyji so samo poglobili in razširili že tako dobro sodelovanje med našima društvoma. Vinica je za takšna srečanja skoraj idealna in predlagamo, da bi se tudi v prihodnje dobivali tukaj. Letos je iz Reke prišlo samo osem posadk, kar je precej manj kot prejšnja leta.

žencev pa je bilo stodeset.«

Sekretar AMD Reka Vladimir Bebič pa je nadaljeval: »Ti družinski rallyji so samo poglobili in razširili že tako dobro sodelovanje med našima društvoma. Vinica je za takšna srečanja skoraj idealna in predlagamo, da bi se tudi v prihodnje dobivali tukaj. Letos je iz Reke prišlo samo osem posadk, kar je precej manj kot prejšnja leta.

Otroci so vzeli streljanje z zračno puško zelo resno

Manjka naša celotna športna ekipa. Vzrok zato je v tem, da sodelujejo na drugih tek-

movanjih. Mislim, da je to naše srečanje koristno z več plati. V njem je malo tekmovalnega duha, veliko bolj pomembno pa je naše druženje in lep dan, ki ga bomo preživeli skupaj.«

Med udeleženci te prireditve je bilo tudi nekaj voznikov iz drugih koncev Slovenije. Zakaj so prišli, nam je pripovedoval Tomaž Tollazzi iz Maribora: »Mariborska avtomoto društva nimajo takšne oblike druženja. Za prihod na to tekmovanje sem se odločil zato, ker imam rad avtomobilizem in ker bi rad doživel tekmovalno vzdušje.

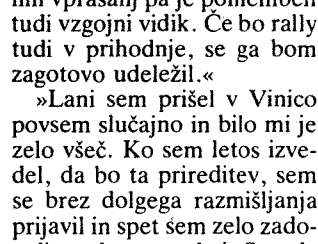
Artur Boroje

Vladimir Bebič

Tomaž Tollazzi

Vlado Božičević

li krajini. Nekateri udeleženci letošnjega rallyja smo povprašali o njihovih vtisih.

»Tudi letos smo za cilj našega skupnega rallyja določili Avto camp v Vinici. V njem je namreč dovolj prostora za različne druge dejavnosti, velik parkirni prostor, kjer lahko opravimo spretnostno vožnjo, pa tudi osebje, ki ga vodita tovariša Veselič in Zagar, je zelo prijazno. Hkrati pa je Vinica približno enako oddaljena od Ljubljane in Reke,« poudarja sekretar

Med spretnostno vožnjo

Predvsem pa mi je všeč, da je glavni poudarek v druženju in zabavi, zaradi reševanja testnih vprašanj pa je pomemben tudi vzgojni vidik. Če bo rally tudi v prihodnje, se ga bom zagotovo udeležil.«

»Lani sem prišel v Vinico povsem slučajno in bilo mi je zelo všeč. Ko sem letos izvedel, da bo ta prireditev, sem se brez dolgega razmišljanja prijavil in spet sem zelo zadovoljen, da sem tukaj. Seveda rallyja nismo vzeli preveč resno, ampak kot družinski izlet, kot priložnost, da se srečamo z Ljubljančani in lepo nam je. Upam, da se prihodnje letos spet vidimo, če ne v Vinici, pa kje drugje,« pravi Božičević.

Toliko so nam povedali udeleženci tega rallyja. Povedati je treba, da ne bi bil tako uspešno pripravljen, če ne bi bilo Kompassa, Medexa, ČGP Dela, Avtoconmerca, Donita in nekaterih drugih, ki so pomagali z nagradami ali darili za tekmovalce. B. K.

Literarna uganka

Knjiga spotike

Tokrat bo uganka čisto kratka: **Kdo je napisal knjigo z naslovom Volneni časi** (naj pomagamo — napisana je bila v srbohrvaščini)? Odgovore nam sporočite na tel. (061) 327-780.

Pravilen odgovor na zadnje vprašanje se glasi: Vitomil Zupan — Levitan, Menuet za kitaro in Igra s hudičevim repom. Žal tokrat ni nihče pravilno uganil.

Proizvodno podjetje Oprema Kočevje

V letu dni od prisilne uprave do visokega dohodka

Iz dneva v dan nas vznemirjajo novice o številnih stankah in stečajih naših podjetij. Sprašujemo se, ali sploh še imamo kakšno podjetje, ki ima pred seboj neko prihodnost. Prav gotovo so takšna podjetja, samo da se o njih bolj malo sliši. Med takšne, uspešne in dobro toječe sodi tudi Proizvodno podjetje Oprema iz Kočevja. Če je bila še pred dobrim letom v precejšnjih težavah jo je nekdanji prisilni upravitelj in sedanjí predsednik poslovnega organa Božidar Zajc s sodelenci pripeljal na zeleno vejo. Ob tem pa je treba povedati, da za ozdravitev podjetja ni bilo treba odpustiti nobenega delavca. Primer Kočevske Opreme sicer ne more biti vsesplošni recept za sanacijo drugih, jepa lahko primer, kako se lahko z dobrim in napornim delom, predvsem pa idejami, najdejo kupci.

»Naše podjetje je nastalo leta 1948 in je bilo v starih real-socialističnih časih sestavljeno iz treh temeljnih organizacij združenega dela, ki so zdaj postale programi. To je plastifikacija tekstila in konfekcioniranje. V tem programu izdelujemo najrazličnejše ponjave, platnene nadstreške in podobno. Ta program ustvari približno 60 odstotkov prodaje. Drug program je profesionalna laboratorijska pohištvna oprema, s katero opremljajo najrazličnejše šolske učilnice, pisarne, domove starejših občanov, zdravstvene domove... Z njim ustvarimo 30 odstotkov prodaje. Ostalo prodajo pa uresničimo z gostinskimi storitvami v re-

Božidar Zajc

stavraciji na jezeru,« poudarja Božidar Zajc. »Tam zdaj gradimo apartmaje, ki bodo zelo dobro opremljeni. Ravno zaradi tega nam je občina zaupala koordinacijo v turizmu in gostinstvu na Kočev-

»To seveda ne pomeni, da nismo pripravljeni izločiti denarja, da bi naši in drugi ljudje bolje živeli. Vendar je naša usmeritev, da naj se te zadeve urejajo zunaj našega podjetja,« poudarja Božidar Zajc.

O novem pojmovanju in miselnosti pa priča tudi podatek, da v Opremi vsi poudarjajo, da njihovi programi niso za večno. Tudi v miselnosti delavcev se je precej spremenilo. Zdaj se namreč nihče ne pritožuje, če mora delati kaj drugega. Tako zdaj mizarji delajo na strojih za plastifikiranje, tiste, ki imajo smisel za čitanje načrtov bodo usposobili za konfekcioniranje nadstreškov. Tisti, ki nima za sedem ur dela čaka nanj doma, ob tem pa dobi 60 odstotno plačo, je pa dolžan 50 odstotkov tega dela nadoknaditi z nadurami, ki so plačane po normalni urni postavki. Če pa imajo polno delovno zasedenost, dela delavec več tam, kjer dosega večji dobiček in manj tam, kjer je dobiček manjši. Seveda pa kupci tega ne občutijo, saj se že prej dogovorijo za nekoliko daljše dobavne roke za tiste izdelke, ki dajejo manjši dobiček. Usmeritev je torej takšna kot v vsakem normalnem tržno usmerjenem podjetju.

Uspešno poslovanje

Kakšni pa so rezultati go-spodarjenja, ki ga je dosegla kočevska Oprema. O tem je

dokaj agresivno tržimo, smo zaradi nekaterih nefunkcionalnosti rahlo ovirani in gremo v večje investicije v turizmu in gostinstvu, povsem bomo obnovili nekatere proizvodne prostore. S tem želimo optimizirati proizvodnjo, gradimo nove prostore za konfekcioniranje in družimo profesionalne strokovne službe, finance in ostale, ki so zdaj raztresene po vsem Kočevju. Zgradili bomo tudi upravno zgradbo in trgovino, ki sicer že obratuje. V njej prodajamo naše izdelke in izdelke nekaterih drugih proizvajalcev, ki so kompatibilni z našimi.»

V dobrem letu, odkar so v Opremi opravili te spremembe, še niso imeli blokiranega računa, in so po vsej verjetnosti edino podjetje v Jugoslaviji, ki niti dneva ne zamuja pri plačevanju svojih obveznosti. Ob tem pa so jim drugi precej dolžni. Imajo nekaj zapadlih dajatev in zanje neusmiljeno tožijo. Tudi na tem področju so se zadeve uredile in gredo dokaj hitro. Tako da v Opremi nimajo finančnih in likvidnostnih problemov.

Zaposlujejo v glavnem strokovni kader, ki se ne izkazuje s svojim spričevalom, ampak opravi vsak trimesečno poskusno delo in dobi komisijsko oceno. Na temelju tega razvrstijo kandidata v kadroviski razred, ki mu določa plača in število glasov,

Še bolj pomemben pa je miselni preskok zaposlenih. O tem največ pove nov izdelek, ki ga je to podjetje ponudilo trgu, bolj natančno povedano vojski, teritorialni, obrambi, policiji in še komu drugemu, to je nova nepremočljiva bojna maskirna uniforma.

»Ta projekt je samo logično nadaljevanje že začrtanega programa, ki so ga imeli od prej v Plasteksu. Tkanina iz katere smo kreirali uniformo je zelo zanimiva, saj ima mikroporozni nanos in v eni smeri prepušča vlago, v drugi

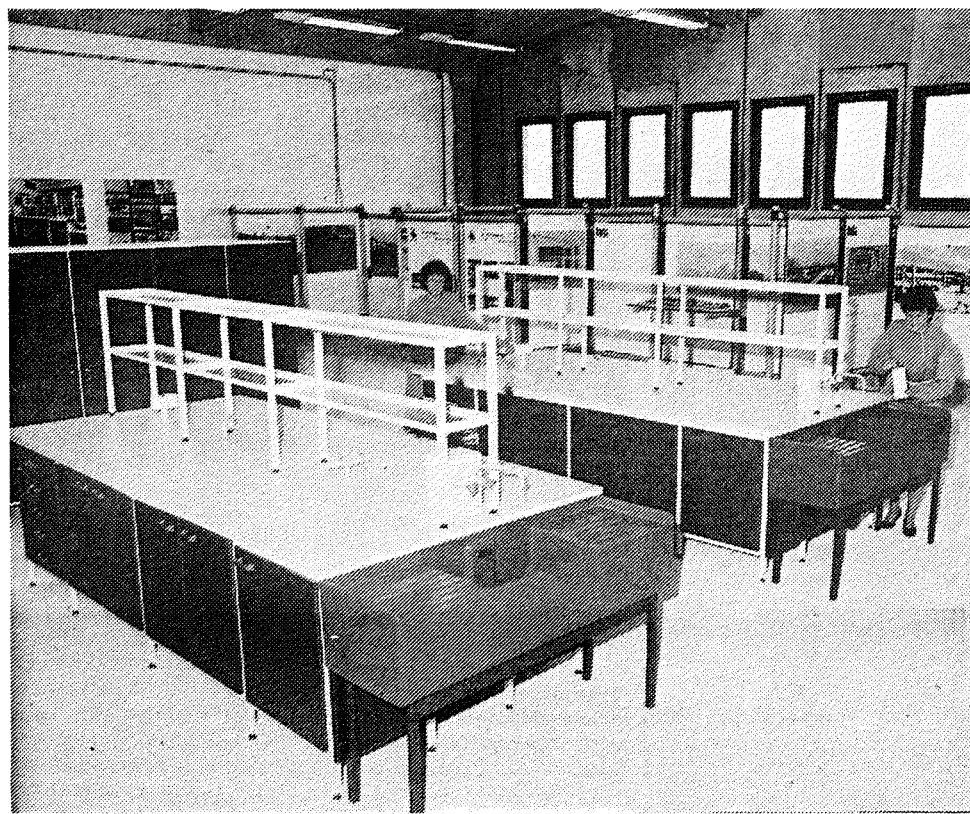
jo najti kupca in skupaj z njim pokriti stroške poizkusa.

Pri vsakem novem izdelku se pojavi vprašanje, ali je treba v njegovo izdelavo vložiti veliko denarja. V Opremi pravijo, da za izdelavo osnovne tkanine ni treba nobenih vlaganj, ker imajo vse od recepta do strojev, več ali manj tudi tkanino, ki pa je zelo draga in iščejo zunanje dobavitelje. Bolj kritična pa je druga stopnja, to pa je konfekcioniranje. Vsi konfekcionarji, ki danes ne zaslužijo niti za pošten kos kruha, bi radi prodali nenormalno visoko plačane ure. Tako je eden izmed interesentov za ta posel hotel dobiti za eno delovno uro kar 40 nemških mark. To pa je takšna cena, ki jo ne bo nihče plačal. Kot poudarjajo v Opremi je normalna cena tega dela ta trenutek v Jugoslaviji od 12 do 15 nemških mark, kar zagotavlja tudi dober zaslužek, saj so plače

bodo izposodili. Pravijo, da je velika sreča, da vodja tega projekta odlično obvladuje tudi konfekcioniranje in zato za njih ni nobena velika skrivnost, koliko časa porabiš za eno delovno operacijo.

Nova uniforma je med morebitnimi uporabniki vzbudila veliko zanimanja in navdušenja, česar se v Opremi boji-jo. Zakaj? Morebitni uporabniki namreč ne poznajo cene. Kot pravi Božidar Zajc, se zavedajo, da bo takoj prišlo do ohladike, ki ne bi smela biti tako velika, da ne bi naredili posla. Zato se v Opremi trudijo, preden jih neprijetno presenetijo, da bi ugotovili dejansko ceno v tujini in koliko lahko stane pri nas. To pa pomeni nek normalen zaslužek, s katerim dela Oprema, to je 6 do 8 odstotkov in nič več.

V Opremi iz Kočevja so dokazali, da se da z delom, predvsem pa z drugačno mi-

Laboratorijska oprema

pa ne. Ima torej vse tiste lastnosti, ki jih potrebuje vsak uporabnik, ki je na terenu, od vojakov, policajev, do amaterjev, kot so lovci, jadranci, ribiči in drugi. Za nas je to v prvi fazi pomenilo izdelavo osnovne surovine, oziroma njeno dodelavo. Mi nismo tekstilci, ampak smo v bistvu kemiki, saj plastificiramo tekstil. Postopek je sorazmerno drag, zato je s to tkanino, ki jo imenujemo poroteks, lahko konkurenčen samo tisti, ki jo tudi izdeluje. Iz tega je izšel logičen sklep, da sami začnemo s konfekcioniranjem tega materiala. Kljub temu, da smo izdelali oblačila za planince, alpiniste, jadrance in še nekatere, so bili to amaterski poizkusi raziskave posameznih segmentov, ne pa prodaje. Zato je ideja o uniformi, ki jo je predlagal načelnik oddelka za ljudsko obrambo pri kočevski občini Tone Krković, kot naročena. Na njeni podlagi smo se lahko dogovorili za profesionalni pristop,« poudarja Božidar Zajc.

V Opremi so vse naredili dokaj hitro, saj so se držali tistega gesla, ki velja v vsem tržno usmerjenem svetu, da je ideja dobra, če takoj najde odmev. Začutili so, da je to tisti trenutek, kjer bi se dalo poslovno tveganje pokriti v največji možni meri. Pri izdelavi izdelka za neznanega kupca, je treba veliko vložiti, vendar ne veš, ali boš tudi kaj prodal. Pri uniformi pa mora-

nizke. To pomeni, da bi uporabili zmogljivosti za šivanje v Kočevju, medtem ko bi varjenje šivov opravili z lastnimi stroji. Za to že oblikujejo lastno ekipo za dodelavo. Niso si še povsem na jasnem, ali bodo to njihovi stroji, ali si jih

selnostjo preseči težave. Kljub temu, da so jim nekateri nevoščljivi za rezultate, ki so jih dosegli, predvsem pa njihove plače, mislijo še naprej vztrajati na začrtani poti, saj menijo, da je prava.

B. K.

Številni tovornjaki, ki vozijo po slovenskih in tujih cestah so pokriti s ponjavami Kočevske Opreme.

skem, vključno v, donedavnega, zaprtih območjih, ki naj bi kmalu postala vodilna v tej dejavnosti.»

Sociala naj ostane zunaj podjetja

Zasnova razvoja Opreme je za normalen tržni svet zelo preprosta, za Jugoslavijo pa je bila »malce čudna«, saj je bil glavni cilj dobiček. Vse ostale zadeve, kot je samoupravljanje, pa so izključili že takrat, ko je bilo to še bogokletno, pa tudi sociala se rešuje samo in izključno zunaj podjetja.

Božidar Zajc pripovedoval: »Že lansko poslovno leto smo zaključili z dobičkom in to realnim dobičkom. V pogojih hiperinflacije smo namreč bilance naredili tudi v tuji valuti in se nismo skrivali za nekakšnimi revalorizacijskimi pokazatelji. Tisto, kar smo zaslužili, smo primerjali, ali so naši stroški pokriti ali ne. Če bi bil kakšen ostanek, je bil dobiček, ki smo ga morali pokazati in zanj plačati 50 odstotne dajatve. V prvem četrtrmesečju letos smo ustvarili 3 milijone dinarjev profita in od tega plačali 56 odstotkov dajatev. V tem trenutku, ko

ko se vsako leto verificira predsednik poslovnega organa. Tako ustvarjajo tudi temelj za prehod lastnine brez naslovnika v delnice, ki jih bodo delili po načelu kadroviskih razredov, ali preprosto povedano, po prispevku, ki ga je posameznik prispeval k dohodku podjetja.

Nov projekt – bojna maskirna uniforma

Med obiskom v Opremi nas je zanimalo, kako hitro se lahko prilagodijo zahtevam trga in kako hitro lahko prilagodijo svoje proizvodne zmogljivosti tem zahtevam.

Nepremočljiva uniforma je vzbudila veliko pozornosti in navdušenje med morebitnimi kupci.

